

A *Művészeti lexikon* (Bp., 1935) szerint a művésznoé édesapja, Muráti Frigyes festő az erdélyi Barcarozsnyón született 1856-ban. Valószínűleg egy szász családban, ami megmagyarázza azt a tényt, hogy mind a vívőkönyvét, mind pedig a regényét idegen nyelven – németül, illetve franciául – írta. A *Budapesti Hírlap* riportere megemlíti, hogy Muráti ezredes „egy kis idegenszerűséggel beszél. Mintha franciából hirtelen magyarra fordítaná, amit mond. Külsőre is, fehér bajuszával és a kis fehér szakállával az ajka alatt, francia professzorral emlékeztet, s fekete kabátjának kihajtásából – hogy teljes legyen a hatás – a francia akadémia tisztjeinek lila színű gombja kandikál ki.”¹⁴ Egy másik érdekes forrás – *Archiv für siebenbürgische Landeskunde* (1882) – szintén 1856-ot adja meg Friedrich Murz főhadnagy születési évékként, aki Rosenau (Barcarozsnyó) városában látta meg a napvilágot, 1873-ban lépett be a seregbe (2. gyalogezred),¹⁵ 1877-ben léptették elő hadnaggyá, 1882-ben pedig főhadnaggyá.

Egy rövid cikkben nem lehet bemutatni Muráti (Murz) Frigyes sokszínű életútját, hiszen csak a vívőkönyve elemzése egy külön tanulmányt érdemelne. Szintén izgalmas lenne felkutatni a francia nyelvű regénye (*Un manuscript de Constantinople*) eredeti kéziratát, vagy annak magyar fordítását (*Egy konstantinápolyi kézirat*), amit az ezredes jogász végzettségű fia, György készített el még 1930-ban. Ismereteink szerint Muráti regényét csak görögül – *Hen cheirographon tes Konstantinoupoleos* – adták ki Athénban 1931-ben. Remélhetőleg ez a színes életpálya felkelti a kutatók érdeklődését, és még számos izgalmas részlet derül majd ki az ezredes életművéből!

Mélysegesen egyet lehet érteni a *Pesti Napló* athéni tudósítójával, aki 1939-ben arra szólította fel olvasóit, hogy „ámulnunk kell s holtában is megbecsülnünk az öreg magyar tudóst, művészt és katonát, a színes és ezerfelé is ki-kitörő tehetségének, egyéniségének ezt a tarka és erőteljes példáját, amely az átörökléstan gazdag kazuisztikájába kívánczozik: mi minden kell ahhoz, hogy valakinek a lányából végül eredeti tehetségű, kitűnő színésznoé legyen.”¹⁶

Barta Emil

Rónai András érdemei a XX. századi magyar térképészet történetében

Rónai András (1906–1991), a magyar tudomány jeles alakja a társadalomföldrajz és a földtan területén is egyaránt kiemelkedő, nemzetközi szintű eredményeket ért el. A politikai okokból pályamódosításra kényszerült Rónai szakmai munkássága két egymástól lényegesen eltérő időszakra tagolható, amelyeket szorosán összekapcsol térképalkotói tevékenysége. Mind földrajzusként, mind pedig geológusként magas színvonalú kartográfiai, illetve földtani műveket hozott létre, amelyek révén őt a hazai térképészet kiválóságai között is számon tartják. Tanulmányomban röviden ismertetem Rónai szakmai életútját, valamint bemutatom a nevéhez fűződő főbb térképészeti munkákat.

14 *Losonczy Zoltán*: A csodálatos Muráti ezredes újjáéledése. *Budapesti Hírlap*, 1930. július 27. 13-14.; Muráti Frigyes ny. alezredes 1914-ben kapott engedélyt a *Palmes d'officier d'Académie* francia kitüntetési jelvény viselésére. *Budapesti Közlöny*, 1914. május 10. 2.

15 Ezt támasztja alá az 1856-os születésű Muráti alezredes hivatalosan elismert szolgálati ideje: 33 év 4 hónap és 10 nap. Zárszámadás, 1905. 137.

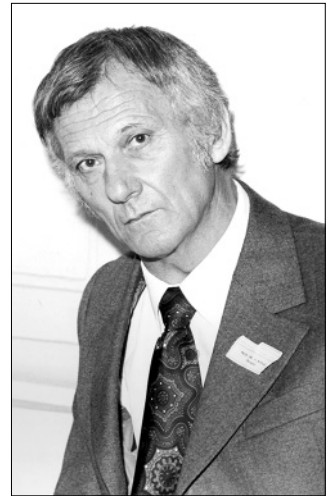
16 „Le Colonel Frédéric Muráti” – és leánya, Muráti Theodora. Athéni gyász egy magyar tudósért. *Pesti Napló*, 1939. február 1. 14.

RÓNAI VÁZLATOS ÉLETRAJZA

Rónai András 1906-ban született Nagyszébenben, hétgyermekes székely származású családnak harmadik gyermekeként. Kolozsváron a nagy hírű piarista gimnázium diákja volt, ahol 1924-ben kitüntetéssel érettségizett. A román fennhatóság alá került Erdélyben az 1920-as évek közepén magyarként nem volt esélye arra, hogy megkezdhesse egyetemi tanulmányait, ezért az érettségit követően Budapestre utazott, ahol beiratkozott az orvosi egyetemre. Szűkös anyagi helyzete miatt azonban felhagyott a medikus pályával, és még ugyanabban a szemeszterben átiratkozott a budapesti József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Közgazdasági Karára. Az egyetemen különösen nagy hatást gyakorolt rá gróf Teleki Pál személye, aki a gazdasági és politikai földrajz tárgyát adta elő. Teleki felkarolta a sokat nélkülöző Rónait, állást nyújtott számára az Államtudományi Intézetben, és ezzel hosszú időre földrajzi pályára állította a tehetséges fiatalembert.

Rónai mint fiatal erdélyi referens 1928-ban kezdte meg munkásságát az Államtudományi Intézet kötelekében, ezzel párhuzamosan az egyetemi tanulmányait is folytatta. Szorgalmának és nagy munkabírásának köszönhetően gyorsan haladt előre az intézeti ranglétrán: 1934-től igazgatói titkári, majd igazgatóhelyettesi tisztséget töltött be. 1937-ben ösztöndíjjal fél évre Genfben utazott, ahol a Népszövetség intézményeinek munkáját tanulmányozta. A mindvégig politikai semlegességre törekvő intézetben Rónai aktív kutatói és publikációs tevékenységet folytatott, valamint Teleki Pált helyettesítve megbízott előadóként az egyetemen oktatói feladatokat is vállalt. 1938-ban, amikor Közép-Európában kezdetét vette az első világháború utáni területrendezés revíziója, az Államtudományi Intézet élen járt az új rendezés előkészítéséhez szükséges adatok szakszerű és tárgyilagos feldolgozásában. Rónai földrajzi és nemzetiségi szakértőként tevékenyen hozzájárult a rendezést megalapozó tudományos anyagok összeállításához. 1940. október 23-án Teleki Pál megbízásából Rónai igazgatói minőségben átvette az intézet vezetését, amely a következő évtől kezdve új feladatok előtt állt. Fel kellett készülni a háború végére, illetve az ország érdekeinek megvédésére a leendő béketárgyalásokon. 1940 novemberétől a nyilvános rendes egyetemi tanárrá kinevezett Rónai – az Államtudományi Intézet vezetői teendői mellett – a Műegyetem politikai földrajzi tanszékén az oktatásban is folyamatosan részt vett. Teleki Pál halála után az egyetem Gazdaságföldrajzi Tanszékének vezetésével is megbízták. Rónai és munkatársai ekkor már a béketárgyalásokra szánt *Közép-Európa Atlasz* összeállításán dolgoztak, amely végül 1945 márciusára készült el Balatonfüreden, ahová az intézetet 1944 tavaszán a háborús körülményekre való tekintettel kitelepítették.

Rónai ígéretes földrajzi pályafutása 1945 áprilisa után hanyatlásnak indult. Mint a korábbi rendszerben prosperáló, jelentős eredményeket elérő személyt, Teleki Pál egyik legközelebbi munkatársát – a megváltozott politikai közegben fokozatosan kiszorították a tudományos életből. Elmozdították az Államtudományi Intézet éléről, amelyet később meg is szüntettek. Nyilvános rendes tanárként 1946-tól még folytathatta egyetemi előadásait, azonban 1948-ban az egyetem új politikai rendszerhez igazodó átszervezésekor Rónait áthelyezték a Nemzeti Múzeum Széchényi Könyvtárába, ahol a könyvtári katalóguscédulák

Rónai András
(Scharek Péter geológus
magángyűjteményéből)

megírását jelölték ki feladatául. Végül 1949-ben mint egyetemi tanárt nyugdíjazták. Nyugdíj nélkül, mivel akkor – mindössze 43 évesen – még messze volt a korhatártól. Rónai ilyen irányú ellehetetlenítése nem csupán a tudományos pályáját törte ketté, hanem egzisztenciális nehézségeket is okozott a háromgyermekes családapának.

„Második élete”, azaz tudományos munkásságának másik fő része 1950 februárjában vette kezdetét, amikor Vitális Sándor igazgató révén a Magyar Állami Földtani Intézetben kapott állást, ahol egészen nyolcvanéves koráig dolgozott. Kezdetben a Térképszerkesztő Osztály munkájának irányításával bízták meg, majd 1954-től 1986-os nyugdíjba vonulásáig a Síkvidéki Kutató Osztály vezetője volt. Rónai alulról építkezve lényegében egy újabb, az előzőtől merőben eltérő tudományos életművet hozott létre: a hidrogeológia és a negyedidőszaki földtan nemzetközi hírű szaktekintélyé vált, és többek között Magyarország földtani térképezésében is maradandót alkotott.

RÓNAI ÉS AZ ETNIKAI TÉRKÉPEZÉS

Az Államtudományi Intézetet 1926-ban azzal a céllal hozták létre, hogy a trianoni békeszerződést követően megalakult utódállamok területéről nagy gondossággal gyűjtsön minden közérdekű adatot, statisztikai kiadványokat, térképeket, folyóiratokat stb. A tudományos műhelyként is működő intézetben sorra jelentek meg a különféle összefoglaló munkák és térképek. Rónai már az intézeti pályája kezdetétől aktívan foglalkozott statisztikai adatok feldolgozásával és térképi megjelenítésével, ezáltal jelentős térképszerkesztői gyakorlatot szerzett, valamint a tematikus kartográfia ábrázolási módszereinek terén is nagyfokú ismeretekre tett szert.

Az ország területgyarapodása idején szakértői tevékenységével részese volt a diplomáciai úton elért sikereknek. Az első bécsi döntést megelőzően Rónai szakmai irányítása alatt az Államtudományi Intézet térképsorozatokon és adattáblákban a legkisebb faluig menő pontossággal, fél évszázad hivatalos népszámlálási nyomán feldolgozta a csehszlovákiai terület nemzetiségi viszonyait. A visszatért felvidéki országrész igazgatásának megszervezésében az illetékes hivatalok az intézet útján szereztek meg a munkájukhoz szükséges információkat és térképeket, mindez pedig komoly feladatot jelentett Rónaiék számára. Kárpátalja 1939-es visszacsatolása, majd a második bécsi döntéshez fűződő erdélyi határrendezés újabb kihívások elé állította az intézetet. Rónai és munkatársai az erdélyi kérdés megoldásának egy sor változatát dolgozták ki, valamint a tárgyalásokhoz mindvégig szolgáltatták a térkép- és dokumentumanyagot. Felismerte, hogy a statisztikai adatok értelmezésének és szemléltetésének leglátványosabb eszköze a térkép, ezért az Államtudományi Intézet igazgatójaként a legnagyobb gondot a térképraajzoló részleg fejlesztésére fordította.

A Rónai nevéhez, illetve az Államtudományi Intézethez kapcsolódó legjelentősebb alkotás kétségtelenül a *Közép-Európa Atlasz*, amely ötévnyi megfeszített munka eredményeként látott napvilágot. Készítésének legfőbb célja az volt, hogy a Kárpát-medencei utódállamok teljes területére és az azzal szomszédos térségekre nézve átfogó képet adjon a nemzetiségi viszonyokról, a gazdasági és természeti jellemzőkről, mindezt pedig egységesen, minden állam saját statisztikáinak megfelelően szemléltesse. Az atlasz megalkotása mellett szólt az is, hogy a háború végére ezt a tudományos művet szánták tájékoztatási alapul az ábrázolt területre vonatkozó mindenféle tárgyalás, megegyezés esetére.

A magyar és angol nyelvű változatban egyaránt összeállított *Közép-Európa Atlasz*, amely az 1930–1940 közötti időszak állapotait tükrözi, közel 1,5 millió km²-nyi, akkoriban 125 millió ember lakóhelyét jelentő területről nyújt sokoldalú tájékoztatást. Elsőként az atlasz

magyar változata készült el: 139 térképpel és a magyarázó szöveggel együtt 334 oldalon. A kibővített angol nyelvű változat, amelyben 171 térkép kapott helyet, 367 oldalnyi terjedelmű. Az atlasz a térképekhez csatolt rövid magyarázatokat és számszerű adatokat, illetőleg a hiteles források pontos felsorolását is tartalmazza. A benne szereplő színes térképeket az ábrázolt tematika szempontjából a sokszínűség jellemzi. Legnagyobb részben népességi, nemzetiségi és népesedési térképekből tevődik össze, ugyancsak nagy számban fordulnak elő a mezőgazdasági termeléshez és az állatállományhoz kapcsolódó térképek, továbbá találhatók még benne éghajlati, földtani, talajtani, közlekedési és külkereskedelmi térképek, valamint kis mennyiségben bányászati, ipari és egyéb lapok. Az atlasz térképei együttesen mintegy 3 860 000 statisztikai adatot mutatnak be.

Az atlaszt a háborús viszonyok közepette nem sikerült az eredeti terveknek megfelelően befejezni. Az ötéves munka eredményét a kéziratok megsemmisülésének veszélye fenyegette, ezért Rónai úgy döntött, hogy – szinte házi körülmények között – ideiglenes kiadásban kinyomtatja az addig elkészült lapokat, és ezekből néhány fűzött példányt állít össze. Jelen ismereteink szerint az atlaszból kb. 80 példány készült, ezek nagy része viszont eltűnt vagy megsemmisült. A páratlan alkotás szélesebb körben való megismertetését csak évtizedekkel később, az 1993-ban megjelent új kiadás tette lehetővé: az ELTE Térképtudományi Tanszékén Zentai László vezetésével készült el a *Közép-Európa Atlasz* tartalomhű, digitális faksimile változata.

A *Közép-Európa Atlasz*ról elmondható, hogy a művet általános atlasznak szánták a nemzeti atlaszok példájából kiindulva. Utóbbiaktól eltérően azonban nem belső oktatási vagy igazgatási célokat szolgált, hanem összevetette az egymás mellett lévő államok nemzetiségi, gazdasági és természeti viszonyait.

RÓNAI ÉS A FÖLDTANI TÉRKÉPEZÉS

Rónai térképészeti tevékenységének magas színvonalát jelzi, hogy a társadalomföldrajzi pályát elhagyni kényszerült tudós a Magyar Állami Földtani Intézet szolgálatába lépve nem egyszerű beosztottként, hanem a Térképszerkesztő Osztály vezetőjeként kapott munkát. Rónai szakmai életútjának első részét tekintve – a jelentős térképszerkesztői gyakorlatán túl – kiemelendő a nagy adatbázisok kezelésében, feldolgozásában, kiértékelésében szerzett jártassága, amelyet geológusként is kitűnően tudott hasznosítani, például a talajvízkutatás, illetve az azzal összefüggő térképezések során.

Rónai 1950–1955 között részt vett az ország alföldi területeinek földtani térképező munkálataiban, amelynek révén igen sok időt töltött a terepen. 1956–1964 között az ő vezetésével zajlott a síkvidéki földtani felvételek reambulációja, ennek eredményeit 1 : 200 000 méretarányú lapokon kinyomatták és tartalmas magyarázófüzeteket csatoltak hozzájuk. 1964-ben megindult az új komplex Alföld-térképezés, amelynek vezetése, illetve irányelveinek kidolgozása is Rónai nevéhez köthető. Ez a térképezés túlmutatott a felszíni földtani viszonyokon és az alföldi medence negyedidőszaki rétegeinek teljes feltárását tűzte ki célul. E munka eredményeként jelent meg 1969-ben *Az Alföld földtani atlasza* első kötete, az 1 : 100 000 méretarányú *Szolnok-Atlasz*, amelyet később további kötetek is követtek.

A térképi munkák közül megemlíthető még a *Magyarország Földtani Atlasza* 1 : 500 000-es sorozata keretében 1984-ben – magyar és angol nyelvű változatban – kiadott *Magyarország földtani térképe* és annak domborművű változata, amelynek szerkesztésében Rónai is közreműködött. A földtani térképezés eredményességéhez jó szervezőképessége és rendszerező szemlélete is hozzájárult, amely már a *Közép-Európa Atlasz* munkáinak koordiná-

lásában is megmutatkozott. Rónai kiválóan össze tudta fogni a térképkészítés munkafolyamatát, továbbá a rajzolásban és a szerkesztési feladatokban maga is mindig részt vett, még a betöltött vezetői tisztségek idején is.

Rónai András a Földtani Intézet munkatársaként is mindvégig aktív részese maradt a tudományos közéletnek. Több szakmai szervezet (pl. a Magyarhoni Földtani Társulat, a Magyar Hidrológiai Társaság) tevékeny tagja volt, szakfolyóiratokat szerkesztett, számos hazai és nemzetközi konferencián szerepelt, illetve esetenként a szervezésükben is fontos szerepet játszott. Kiemelkedő munkásságát a számára odaítélt rangos szakmai kitüntetések is híven tükrözik (pl. *Bogdánfy Ödön-émlékérem* 1955-ben, *Koch Antal-émlékérem* 1969-ben, *Vásárhelyi Pál-díj* 1971-ben).

Felhasznált irodalom. *Rónai András: Az Alföld-kutatás programja.* A Magyar Állami Földtani Intézet Jelentése az 1981. évről. Budapest, 1983. 51–55.; *Rónai András: Térképezett történelem.* Püski Kiadó, Budapest, 1993; *Rónai András (szerk.): Közép-Európa Atlasz.* Szent István Társulat–Püski Kiadó, Budapest, 1993; *Vitális György: Rónai András emlékezete (1906–1991).* Földtani Közlöny 122/1. (1992) 107–117.; *Zentai László: A Közép-Európa Atlasz (1945) új kiadása (digitális faksimile).* Geodézia és Kartográfia 1993/6. 360–365.

Gulyás Zoltán

Emlékezés Széles Lajosra

Ki ne tudná, hogy ki volt Széles Lajos bácsi? Ha égési sebekről volt szó a sajtóban, rádióban, vagy a televízióban, az ő neve, illetve a *Naksol* nélkül nem fejeződhetett be riport, vagy tudósítás.

A Tolna megyei Nakon született 1897. augusztus 3-án. Fodrászmesterséget tanult. Már 17 évesen harcolt az I. világháborúban. Több katonai kitüntetésben részesült. Leszerelést követően Budapesten, a Helyőrségi Kórházban dolgozott, majd fodrászüzletet nyitott Dombóváron. 1923-ban megnősült, feleségül vette Kovács Teréziát. A gazdasági válság idején feleségével együtt Dél-Amerikába emigrált. Több országban megfordult, majd 1929-ben Uruguayban telepedett le. Szakmájának megfelelően ott is borbélyüzletet nyitott. Az üzletben kis labort rendezett be, ahol kezdetben gyógynövényekből krémeket és parfümöket készített. Megszervezte új hazája borbély-szakszervezetét, majd annak elnökévé is megválasztották.

Széles Lajos

1957 fordulópontot jelentett életében, ugyanis két barátja baleset következtében súlyos égési sérüléseket szenvedett. Ekkor kezdte el az égési sebekre vonatkozó kísérleteit, fejébe vette, hogy megtalálja az erre szolgáló gyógymódot. Egy alkalmasnak vélt szert állatokon is kipróbált és sikerrel járt. 1962-re már tökéletes volt az *Anti-que* receptje.

1964-ben hazatért feleségével együtt, hogy szeretett magyarjainak is átadja az új „csodaszert.” Szülőfalujában, Nakon telepedett le. A környék falvaiban és városaiban is szájról szájra terjedt a hír: égési sebeket gyógyít a furcsa „amerikás”! A gyógyító borbélyra felfigyelt a falu orvosa, dr. Klapka János is. Ő 1966-tól dokumen-